Fərhad: – Gedirəm, ay bacım, qana-qan alım!
O başkəsənlərdən intiqam alım.

(Bir az getmiş səs eşidib dayanır, bir nəhəng qaya daşına daldalanıb gözləyir. İki nəhəng düşmən soldatı oxuya-oxuya gəlir)

Soldatlar: – Vraqam beda!
A nam pobeda.

(Soldatların biri nəhəng, qarasaçlı, o biri sarısaçlı, ucaboyludur. Fərhad onları nişan alır)

Fərhad: – Bu, şəhidlər qeyrəti üçün!
Bu, qızların ismәti üçün!

(Deyib onları yerə sərir, hər ikisi ölür. Fərhad oradan qayanın bir ovuğuna girib, əllərində avtomatlar bu sözləri oxuya-oxuya gələn soldatları, özü bu sözləri deyib, bir-bir nişan alıb, yerə sərir)

Fərhad: – Susdurulmuş əzanlarçün,
Yandırılmış Quranlarçün,
Düzlənən qəbiristanlarçün,
Bu, Xocalı tufanıçün!
Bu, Şəhidlər qanı üçün
Alın cəlladlar!
Sirkə tünd olanda öz qabı çatlar.
Alın! Xocalının bəxşeyişidir!
Burda uşaqlar da bilin, kişidir!
Vətəni qorumaq kişi işidir!

(Onun bir güllәsi də boşa çıxmır. Qayanın dibi düşmən soldatlarının meyitləri ilə dolur, onlar qayanı top, raket atəşinə tuturlar).

Atılan toplar, raketlər qayadan qopardığı qəlpələri onların başına tökür. Fərhad ovudan-ovuğa keçib zirvəyə qalxanda əlindəki qumbaranı oradan onların üstünə atır, özü qayadan aşır, Şuşaya gedir. İndi bunları bizə nəql edir.

1996

MƏHSƏTİ

Mənzum dram

I pərdə

Bir yerdi, bir göydü, sanki bir də mən,
Bir də ki üstündə yosunlar bitən
Uzaq əsrlərin dilsiz qəmxarı
Qırılıb-tökülmüş qəbir daşları.
Dünyanın sirrindən yox verən xəbər,
Kim bilir, onları hansı küləklər
Haradan götürüb, haraya atmış,
Onların altında ya kimlər yatmış.
Mən dalğın, mükəddər, fikrə gedərək
Bir daşın üstündə oturmuşdum tək.

Xəyal öz yerimdən qopardı məni,
Uzaq əsrlərə apardı məni.
Yenə də gündüzü gecəyə qatdım,
Gəlib bizim qədim Gəncəyə çatdım.
Gördüm şəhər dərin sükuta batmış,
Burda minarələr göyə boy atmış.
Gəldi qulağıma bir kaman səsi
Dinlədim, qəlbimi ağladan səsi.
Gecənin bu keçmiş, qərib zamanı
O kimdi dindirir belə kamanı?
Könlü qan ağlayan o sənətkara
Bir təsəlli üçün üz tutdum ora.
Fikirlər içində qapını çaldım,
Gəl! – deyə otaqdan bir cavab aldım.
İçəri girəndə xəyalım çaşdı,
Sanki günə baxdım, gözüm qamaşdı.
Dedim: – nə yaraşır sən kimi cana,
Gecələr şam kimi sübhəcən yana?
Aç mənə bu sirri, söylə görüm bir,
Sən kimsən, etdiyin bu fəryad nədir?
Məhsəti: – Mən sanki qəfəsə düşmüş bir quşam,
Yaman bir əyyamda qız doğulmuşam.

Sığarmı qəfəsə düşən bir ürək?
Bülbülə desələr nəğmədən əl çək,
Ölər qüssəsindən, yaşamaz bir an.
Bir bülbül qədər də deyilmi insan?
Susdurmaq istəyir zəmanə məni,
İçi sənət dolu bu piyaləni
Deyir, öz əlinlə özün vur daşa.
Şersiz, sənətsiz, kamansız yaşa.
Dərdim qadınlığın faciəsidir
Bu bir şair qızın üsyan səsidir.
Müəllif: – Aman, söz ustası, Mahir dilavər,
Şairə Məhsəti sənmisən məgər?
Nə xoşdur sənlə belə bir vüsal!
Məni haralara çəkmişdir xəyal?

(Məhsəti kaman çalır, oxuyur):

"Dad ürək əlindən, dad eşq əlindən,
Çoxları tək düşdüm bu möhnətə mən.
Ürəkdir səbəbi bu ahu-zarın
Dad ürək əlindən, dad eşq əlindən".

(Şairənin xidmətçisi Cahan qarı içəri girir)

Cahan qarı: – Nə tez oyanmısan a dərdin alım.
Məhsəti: – Yaman intizaram, dəyişib halım,
De, Xətib oğlundan varmı bir xəbər?
Cahan qarı: – İntizar qoyarmı o səni məgər,
Həm məktub göndərmiş, sənə həm turac
Al, bu da məktubu öz əlinlə aç.

(Məhsəti məktubu açıb oxuyur)

Məhsəti: – Bu xətib oğlunun, ay Cahan nənə,
Ovda şairliyi tutubdur yenə.
Sazımı ay nənə, mənə ver sən də,
Xoş olur saz ilə söz birləşəndə.

Qarı sazı gətirir, Məhsəti çalıb oxuyur)

Nigarımdan uzaqlarda yenə halım pərişandır,
Görən yarın fəraqında keçən dövran, nə dövrandır!
Sönər hicrinlə, nur qalmaz gözümdə bircə an sənsiz,
Vüsalə yetdiyi anla, sönən nuri özün yandır.

(Məhsəti səslə oxuyur)

Gəzər fikrim xəyalınla düzənlər, dağlar ardında,
Görən yarəb məni Məcnun edən canan, nə canandır?!
Günah olmaz fəraqında qan ağlarsa Xətib oğlu!"
Boyun şümşad, saçın ənbər, sinən yara gülüstandır.

(Məhsəti oxuyub qurtarandan sonra güzgüyə baxır, özündən razı qəhqəhlə gülür.)

Cahan qarı: – Dərdin alım sən,
Yarın nə yazıb ki,
Belə gülürsən?
Məhsəti: – Kişi nəvazişi yaşadır bizi,
Xoş sözlər fəth edir ürəyimizi.
Yazır ki, o mənsiz dəli, cünündur.
Mənim də həyatım, eşqim onundur.
Onsuz neyləyirəm bəri-bəzəyi,
Ərsiz, sınıq olur qadın ürəyi.
Sən də sevmisənmi, ay Cahan nənə?
Cahan qarı: – Mənim vaxtım keçib, a qurban sənə.
Qapısı bağlanıb ürəyimin bil,
Keçib gəncliyimdən gör neçə on il.
Məhsəti: – Ay nənə ürəyim çox nigarandır,
Onsuz gözlərimdə dünya virandır.
Mən Xətib oğluyçun darıxıram yaman.
Sanki, damarımda buza dönür qan.
Cahan qarı: – Qadın sinəsində ay, qızım, ürək,
Kişi nəfəsilə isinsin gərək.
Məhsəti: Ay nənə, bəs kişi ürəyi necə?
Cahan qarı: – Hörümçək tor atar orda gizlicə.
Qadın nəfəsilə isinməsə gər,
Daha kövrək olur qızım, kişilər.
Belə xalq etmişdir bizi yaradan.
Məhsəti: – Sevgisiz yazıqdır, yetimdir insan.
O bəlkə də yanmış məhək daşıdır,
Ən möhkəm sütunu evin – kişidir.
Çıraqdır, bir evdə o sönsə əgər,
O evə zülmətin nəfəsi girər.

(Əlini göyə tutur:)

Mənim çırağım da, Tanrım, gur yansın!
Könlüm bu işıqla qoy işıqlansın.

(Cahan qarı bayıra çıxır, tez də qayıdır.)

Cahan qarı: – Qapına gəlibdir bir qoca kişi.
Məhsəti: – Xoş xəbərlə olsun onun gəlişi.
Cahan qarı: – Üzündən, gözündən qüssə-qəm yağır.
Məhsəti: Gəlmək istəyirsə içəri çağır.

(İçəri yoxsul geyimli nurani bir qoca girir, salam verib susur).

Məhsəti: Atacan, sən kimsən, de adın nədir?
Buraya gəlməkdən muradın nədir?
Goranlı Nəsibdir adım, ay bala,
Adını eşidib çıxmışam yola.
Qoca: O şairə sənsən, ay qızım, deyən,
Altı igid oğul atasıyam mən.
Onlar döyüşlərdə qurban gedəli,
Boğur külfətimi qıtlığın əli.
Kəndliyəm, nə odum, nə ocağım var,
Nə əkib-biçməyə öz torpağım var.
Altı oğul verdim, vətənə qurban,
Onların atası ölüb acından,
Körpə balaları daxmada acdır,
Sənin köməyinə onlar möhtacdır.
Kəklik əti yeyir şah tulaları,
Ölür əsgərlərin ac balaları.
Əlim işləməkdən qabar-qabardır,
Ancaq bunun bizə nə xeyri vardır,
İşləyib, ac ölmüş nəsillərimiz,
Şahların, xanların qullarıyıq biz.

(Kişi doluxsunur)

Məhsəti: Baba, gəlişindən könlüm oldu şad,
Mənə o körpələr qoy olsun övlad.
Sizin göz yaşınız şahlara çatmaz
Yatmış vicdanları bu səs oyatmaz
Min əsgər uşağı ölsün acından,
Şahların bir tükü tərpənməz, baba!
Bir gövhər əskilsə onun tacından

Müqəssir sayılar bu el, bu oba.
Özün ki arifsən, nə deyim sənə,
Babacan, mehrimin ucundan mənə
Vermiş Xətib oğlu xeyli bağ-bağat.
Daha o sənindir, halal malındır.
Qoca: – Qızım, sən qadınsan, ərsə zalımdır.
Məhsəti: – Sən Xətib oğlunu sanma zalım ər,
Onun şair qəlbi dünyaya dəyər.

(Qocaya bir muncuqlu kisə ilə dolu pul verir. Deyir:

Al, kim əsirgəyər səndən varını,
Altı cəngavərin yadigarını
Bu hala salanlar utansın gərək.
Qoca: – Qızım, nə incədir səndəki ürək
Şairdir elin də şahı-sultanı.
Qılınc poza bilməz qələm yazanı.

(Qoca gedir, Məhsəti dalğın, pəncərə önündə dalınca baxıb deyir:)

Məhsəti: – Şahların daş-qaşla dolanda tacı,
Çoxalır millətin yoxsulu, acı.

Bu anda Xətib oğlu qapıdan girir. Oxu yayı, yapıncını bir yana atıb, əlini Məhsətinin çiyninə qoyur.

Xətib oğlu: – Şairəm, gözəlim, bu hal nə haldır,
Yenə bu nə fikir, bu nə xəyaldır?
Dalmısan dünyanın dərd ümmanına...
Şairəm, and olsun sənin canına,
Sənsiz yetim olar kişi vüqarım.
Sənsiz darıxmışam, mənim nigarım!

(Xətib oğlu onun əllərini öpür)

Bu incə, bu zərif şair əlləri
Bəzəyib ömrümdən keçən illəri.
Sənsiz heç olmasın mənim bir anım!
Məhsəti: – Sən də xoş gəlmisən, mənim sultanım!
Məni viran edər sənsizlik qəmi,
Sənlə abaddır könlüm aləmi.
Gəldi qapımıza yoxsul, ixtiyar,
Altı şəhid olmuş əsgər atası.

Gəlib, burda bizə gətirdi pənah.
Onu öz gözünlə görsəydin hərgah.
Əgər eşitsəydin çəkdiyi ahı,
Mənim tək, tüstüsüz yanardın sən də.
Özümü unutdum o ah çəkəndə.
Verdim mən mehrimə düşən bağları,
Həm o torpaqları ona hədiyyə.
Xətrinə dəyməsin, bu sənsiz oldu,
Mənim bəxşeyişim bir parça torpaq,
Onun bəxşeyişi altı oğuldu
Yurda, vətənə.
Xətib oğlu: – Mənim varım, yoxum sənə halaldır,
Var-dövlət can deyil, adicə maldır.
Mənim mələyim!
Sənindir bu canım, çarpan ürəyim.

(Əlini köksünün üstünə, Məhsətinin əllərini öz sinəsinin üstünə qoyur).

II pərdə

Məhsəti öz otağında fikirli oturub astadan kaman çalıb, oxuyur:

Aşiqə tən etmək olmaz, aşiqi-dövran mənəm,
Odlara pərvanə tək, hərdəm yanan ol can mənəm,
Uçma, ey könlüm quşu, xülyaların ardınca gəl,
Saf xəyallardan yaranmış, hər gözəl, xoş an mənəm!
Şairin sevdasını dərk eyləyər arif olan,
Arifin hər cövrünə, hər zülmünə qurban mənəm.

Birdən tələbə qızlar qapını çalıb, şən əhval-ruhiyyə ilə içəri girib Məhsətinin qarşısında baş əyir, ona salam verirlər. Məhsəti onlara oturmaq işarəsi verir. Dərs başlanır.

Məhsəti: – Nargilə, dur o gün Füzulidən öyrəndiyini oxu.

Qız oxuyur: Şəbu hicran yanar canım

(Məhsəti onu dayandırır)

Məhsəti: – Qızım "Şəbu yox, şəbi, demək lazımdır. "Şəb" gecə deməkdir.

Qız xeyli çalıb-oxuyur, Məhsəti ona oturmaq işarəsi verir. Məhsəti Zeynəb adlı qıza müraciət edir.

Məhsəti: – Zeynəb, qızım, qəzəlin gerisini sən oxu. Zeynəb oxuyur:

Füzuli rindi şeydadır,
Dəmadəm xəlqə rüsvadır.
Sorun ki bu nə sevdadır
Bu sevdadan utanmasın!

Məhsəti: – Zeynəb, nə dedin: "Bu sevdadan usanmazmı" kimi oxumalısan. "Utanmasın" kimi yox. Gülşənə müraciət edir. – Gülşən, dünən öyrəndiklərini dur oxu.

Gülşən: "Nə halətdir ki, mən düşdüm
Biyabanlarda avarə,
Həbibim, gəl, təbibim, gəl
Qəmu dərdə edək dərman.

Məhsəti:- Dayan! Sözlərin yerini dəyişdin, "avarə" sözünün qafiyəsi dərman ola bilərmi? Yaxşı fikirləş!

(Gülşən fikirləşir, birdən)

bəli, tapdım. Bunun qafiyəsi: Həbibim gəl, təbibim gəl, Qəmu dərdə edək çarı.

"Dərman" baxın bu bəndin qafiyəsidir.

Nə halətdir ki, mən düşdüm,
Nə istər, bilmirəm canan
Həbibim, gəl, təbibim, gəl,
Qəmu dərdə edək dərman.

Məhsəti: – Qızlar! Qafiyələrə diqqət edin. Füzulinin qəzəlləri qafiyəlidir. Onun ruhu onun şerlərini səhv oxuyanlardan inciyə bilər.

Zeynəb: – Müəllim! Bizim tarizənlərin çoxu bu beytləri belə səhv oxuyurlar.

Tərane: – Müəllimə! İcazə ver mən hər iki beyti oxuyum.

Məhsəti: – Oxu, qızım, oxu!

Tərane: – 1. Nə halətdir ki, mən düşdüm
Biyabanlarda avarə,
Həbibim, gəl, təbibim, gəl,
Qəmu dərdə edək çarə!
2. Nə halətdir ki, mən düşdüm,
Nə istər bilmirəm canan.
Həbibim, gəl, təbibim, gəl.
Qəmu dərdə edək dərman.

Məhsəti: – Aferin, Təranə! İndi kim bir el bayatısı oxuyar. Nərgiz, dur sən oxu.

Nərgiz: – Çalıb-oxuyur:

Səyyada bax, səyyada
Torunu qurub qayada.
Toruna yarı düşüb,
Kimsəsi yox oyada.

(Məhsəti başını tutur, "bunu sənə kim öyrətdi", deyə soruşur).

Nərgiz: – Müğənnilərimizdən eşitmişəm.

Məhsəti: – Məndən eşidin: –

Səyyada bax, səyyada
Torunu tərlan qayada.
Toruna yarı düşüb,
Kimsəsi yox oyada.

Dəftərlərinizə yazın.

Məhsəti: – Qızlar, dərs qurtardı, gedin, dediklərimi təkrar edin. Nə eşitsəniz məndən soruşmamış onu yadınızda saxlamayın.

(Pərdə örtülür).

III pərdə

Məhsəti otağında fikirli oturub. Cahan qarı tələsik içəri girir.

Məhsəti: – Nə var, nə olubdur, ay Cahan nənə?

Cahan qarı: – Nə durmusan belə, a qurban sənə?
Qonaq otağın ağzacan dolub,
Gəl, gör kimlər sənin qonağın olub.

(Məhsəti gedib qonaqları qarşılayır).

Məhsəti: – Şər dünyamızın şöhrəti, şanı,
Bizə xoş gəlibdir ustad Xaqani!
Bizim şerimizin dan ulduzları:
Möhtərəm Fələki, Əbulula siz,
Böyük Beyləqanı xoş gəlibsiniz!
Ömrüm bir an sizdən olmasın uzaq,
Nə xoş təsadüfdur, sizə qovuşmaq.

Nizamiyə müraciətlə:

Nizami, çoxdandır görmürəm səni,
Lakin hər sözünü, hər bir kəlməni
İzləyib, məftunun olmuşam inan.
Sən hələ məşriqdə yenicə doğan
Günəşsən, günəş tək parla və yüksəl!
Qoy bizim sənətə yeni bir təməl.

Xaqani: – Şairə, bəyəndik tədbirinizi
Gəldik təbrik edək ürəkdən sizi,
Məktəbi açmaqda hünər etdiniz,
Siz yenə dövrandan öndə getdiniz,

Məhsəti: – Sizə minnətdaram ey böyük ustad!
İndi az da olsa qəlbim olur şad.
Vurğunam gördüyüm istedadlara,
Bilmirəm əl açıb, üz tutum hara?
Elmin, istedadın qarşısında hədd
Nadanlar qanundan çəkməsin sərhəd.
Yalqızam, yetməyir gücüm dövrana,
Elimsiz, savadsız olarsa ana –
Əlində xar olar nəsillərimiz.
Dövranla döyüşə girişmişik biz.
Bəxtiyar olmarıq bir quru ahla,
Oğlumuz, qızımız hansı silahla
Bu sərt tufanlara köksünü gərər?
Tanıya bilərmi bizi millətlər?
Təməlsiz daşları coşqun ləpələr
Qoparıb, daima yerindən atmış.
O nəhəng daşlardan çınqıl yaratmış.
Aqibəti budur cahil millətin.
Mənim arzum çoxdur, yollarım çətin.

Xaqani: – Doğrudan gəncəyə yaraşıqsınız,
Elmə və sənətə siz aşıqsınız.
İzin ver, biz gedək, ayrılaq cismən,
Öz yanında zənn et daim bizi sən.

(Nizami onun əlini öpür, gedirlər).

IV pərdə

Şah Səncər dalğın, şah taxtı üstündə oturub Xəyyamın rübailərini oxuyur. Vəzir içəri girib, şahın önündə təzim edir.

Şəh Səncər: – Bəsdir bu təzimin, vəzir, dur,
Ürəyim sıxılır, yanımda otur.
Söylə xalq içində görək nə vardır?
Vəzir: Şah özü sirr bilən pərvərdigardır.
Məhsəti hər haqqı artıq unutmuş,
Uymuş fitnələrə, şər yolu tutmuş.

(Şah qəzəblə üzünü çevirib kitaba baxır. Acıqlı vəziyyətdə deyir:)

Şah Səncər: – Vəzir, şər işləyən tez düşər şərə.
Bəs nədir tədbirin bu fitnələrə?
Vəzir: Mən nə tədbir töküm, ey insaflı şah!
Tutub duman kimi göyləri günah.
Məclisdə şərbəti al şərab olan,
Toylarda oxuyub, o kaman çalan
Qadının adına lənət və lənət!
Onun güvəndiyi bir kəs var əlbət?
Şah: – Vəzir, qəzəbimi çıxarma yaddan,
Bəsdir şikayətin mənə o addan.
Vəzir: Mən susa bilmərəm ey şahi-cahan!
Yaranı deşməkçün yetişmiş zaman.
Şərab içib, arı, namusu atmaq,
Naməhrəm gözlərə naz-işvə satmaq,
Sevimli sultanım, axı günahdır.
Mən kiməm, bu xalqın atası şahdır.
Şah: – Vəzir, qəzəbimi coşdurma, bəsdir!
Hökmümü verməyə gəl, az tələsdir.
Çünki, qarşımdakı bir qadındır, bil!
Qadınla bəd rəftar kişilik dəyil.
Alınır sorağım Rumdan, Çindən,
Səlcuq dövlətinin varisiyəm mən
Qarşımı kəsən də bax, mənim budur,
Nə üçün vəzirim bunu unudur?
Vəzir: – Bağışla, qəlbini sıxdımsa, şahım!
Həddi var savabın və günahın.

Səndən nə gizlədim, gəlib şəhərdən
Bu gün mötəbərlər düşdülər dizə
Ki, böyük şahımız nə deyir bizə?
Rəvamı bir qadın azdırsın bizi,
Azdırsın haqq yoldan külfətimizi.
Şah: (Hirsli) Nə qadın, nə günah, nə savab, vəzir?
Fikrini gizlətmə, açıq söylə bir,
O kimdir incidir mötəbərləri?
Vəzir: – Gəncə mahalında illərdən bəri
Ata-analara o uddurur qan,
Hər qızın əlinə verib bir kaman
Özü məktəb açıb, təlim edir, şah!
Bunca küfürləri götürməz Allah.
Bütün şairləri yığıb başına,
Məhsəti Gəncədə olmuş hökmüran.
Yoxdur bu fitnənin önündə duran.
Şah: – Daha bəsdir, vəzir, sən məni tanı!
Yetər, hirsləndirmə qızmış aslanı!
Rəvamı dünyanı sarsıdan Səncər,
Zəif bir qadına sıyırsın xəncər?
Vəzir: – Sənə fəda olum, səxavətli şah!
O, səndən güclüdür, olunuz agah!
Onun qayğısını çəkməyin hədər,
İstəsə dalınca bütün el gedər.
Hələ qorxuram ki, o afəti-şər,
Böyük sultana da gətirə xətər.
Şah: – (Qəzəbli)
Bəsdir, yetər daha bu səfsətələr!
Sözü çox uzatma, danışma hədər.
Yorulmuşam, gəlsin qoy rəqqasələr
Bir şən məclis düzəlt, darıxdım yaman,
Şərqin gözəlləri olsunlar rəqsan.
Mahir müğənnilər, kamançalanlar
Çağırtdır gəlsinlər həm udla onlar
Oxusun qəzəllər, qədim dastanlar,

(Vəzir sevinir, indi fürsətdir, Məhsətinin bir rübaisin oxutduraram ki,... kamançalanı çağırıb Məhsətinin iki rübaisini ona verib, məclisdə ancaq bunları oxumasını tapşırır. (Məclis başlanır. Məşhur müğənni kaman çalıb oxuyur:)

Müğənni: – Kef əhli təzədən işrətə başlar,
Kef edər əldə cam, qarşısında yar.
Bəxşiş verməyi də öyrənib səndən,
Kef günü o badə qaldıran şahlar.

* * *

Dur çəngə-cərg vuraq, bir ülfət qataq,
Şərab içək, arı-namusu sataq.
Hiylə şüşəsini çalıb daşlara
Cə namazı bir cam şəraba sataq.

(Şah fikirdən ayılıb, hirsli deyir:)

Şah: – Kimdir, kim bu arı-namusu satan,
Cənamazı bir cam şəraba satan,
Bəxşeyiş verməyi öyrədən şaha?

(Vəzir sevinmiş)

Vəzir: Biz çoxdan batmışıq şahım, günaha.
Başını kəsərlər banlasa fərə.
Şahımız nə deyir bu küfürlərə?
Şair Məhsətinin sözüdür bunlar,
Onda qalmamışdır nə namus, nə ar!
Şah: – Gecikmə sən tez ol, onu tap, vəzir!
Gəlsin hüzuruma, söhbət edək bir.

Məhsəti şahın hüzurunda.
Başına qara kəlağayı örtmüş, zil qara paltar geymiş, şah bir müddət ona tamaşa edir.
Sonra özünü toplayıb, sakit səslə soruşur:

Şah: – Əgər açıq olsa arvadın üzü,
Ondan yüzmin fitnə, min fəsad törər,
Sən, dinin hökmünü bilmirsən məgər,
Üzü açıq gəldin məclisə nədən?
Məhsəti: – Hökmdarım, buna pis baxmıram mən,
Üzünü gizlətmək mənə gəlir ar,
Üzünü gizlədər eybi olanlar.
Mənim nəyim varsa ancaq dünyada,
Təmiz qəlbim ilə, üzümdür o da.
Həm də çarşaf örtmək bizlərə yaddı,
Bizim qanunlarda qadın azaddır.

Orda nə çarşaf var, nə hərəmxana.
Təbiət qoynunda hər igid ana
Olmuş öz ərinin işdə yoldaşı.
Biz çəkən dərdləri çəkməmiş başı.
Şah: Şairə qədəhə şərab tökəndə,
Qadınlıq adından nə qalır səndə?
Məhsəti: – Qədəhdə içdiyim mey deyildir, şah!
Qanlı göz yaşımı mən içmişəm, ah!
Qandan göz yaşlarım şəraba dönmüş
Bəlkə də gözlərə o mey görünmüş?
Qıymaram, körpələr bəsləyən ana
Şərabla qarışıq süd versin ona.
Şah: – Bəs sənin yoldaşın olanda kaman,
Məndən hansı üzlə umursan aman?
Məhsəti: – Mərhəmətli şahım, əlimdəki bil,
Ağlayan könlümdür, kamanım deyil.
Mənə bir könlü də çoxmu gördü ah!
Onu məndən alsa, nə qazanar şah!
Şah: – Şairə, qələmin küfür saçanda,
Qadınsan, qapını yadlar açanda,
Məclislər düzəldib, reqs edəndə sən,
Söylə, şah önündə nə deyəcəksən?
Məhsəti: – Xalqa xidmət edir mənim qələmim,
Qapımı yad deyil, dost açır mənim.
Şah bunu bilir ki, mən sənətkaram,
Sənət olan yerdə həmişə varam.
Şah: – Alimi yoxdurmu qədim Gəncənin?
Şairsən, məktəblə nə işin sənin?
Məhsəti: – Gərək şah bu dərdi duya dərindən,
Qüdrətli bir xalqın nəsillərindən
Elimsiz, biliksiz, əliçomaqlı
Çoban yaratmağa şah deyil haqlı.
Vəzir: Mərhəmətli şahım! Bu məlunəni
Rədd eylə, yolundan çıxardar səni.
Qadınla şeytanın əməli birdir.
Belə bir arvadın yeri – qəbirdir.
Şah: (acıqlı) Adi arvad deyil, o sənətkardır,

Vəzir! Həqarətin də həddi vardır.
Təbliğinlə məni çaşdırma, bəsdir!
Az məni qırğına, qana tələsdir.
Sənətkara əgər əl qaldırsa şah
Bunu qəbul etməz o böyük Allah.
Yaz ki, tərk eyləsin bir az Gəncəni,
Sussun bir qədər,
Bu söz-söhbətlər,
Yersiz qeybətlər.
Məhsəti: – Ədalət naminə, şah, əmr et məni
Bu doğma Gəncədə öldürsün cəllad!
Günahdır vəziri eləməmək şad!
Şairin anası vətəndirsə, gər,
Vətəndə ölməklə o nə itirər.
Vəzir: – Tamam rəzalətdir bu sözlər, ey şah!
Bunu öldürtməsən edərsən günah.
Şah: (acıqlı) Qurtaraq söhbəti, sözü, vəzir gəl!
Bəsdir, qoy əmrimə olunsun əməl!

V pərdə

Xətib oğlu qəmlərə batmış, oturub intizarlı Məhsətini gözləyir. Məhsəti içəri girir, Xətib oğlu onun əllərini köksünə basıb soruşur:

Xətib oğlu: – Aldığın töhfələr nə oldu şahdan?
Məhsəti: – Üçgünlük vaxt oldu şahdan aldığım,
Sənինlə baş-başa burda qaldığım
Son vüsal anıdır bu dəqiqələr.
Məni, Xətib oğlu, öldürür kədər.
Şahın əmri budur: sürgün olam tək.
Xətiboğlu: – Aman, bu həsrətə dözərmi ürək?
Məhsəti: – Bağışla, yanında var günahlarım,
Səni çox incitdi, sonsuz ahlarım...
Başına bir durub, min dolanmadım,
Qarşında çıraq tək, bircə yanmadım,
Belim bükülmədi xidmətində, yar!
Bir gün eyləmədim səni bəxtiyar.
Sən gecə yastığa tək qoydun başı,

Qələm oldu mənə ömür yoldaşı.
Şam kimi əridim uzun gecələr,
Kişi dost olsa da bunlardan bezər.
Məndən sənət aldı eşqi, ilhamı,
Sən, niyə götürdün içi boş camı?
Çox dedim, incitsə bu halım səni,
Daşa çal, içi boş bu piyaləni,
Elə bir "cam" tap ki, mey daşsın ondan,
Həzz apar günlərlə içdiyin zaman.
Xətib oğlu: – Şairəm, çəkdiyin bu ah, nə ahdır?
Dostunu incitmək, dosta günahdır.
Mey də sən, cam da sən, nəşə də sənsən,
Sən Xətib oğluna həyat verənsən.
Mən səni sanmadım adi bir qadın,
Sərrafı başqadır adi arvadın.
Adi mey içməyə etmədin həvəs,
Sənsiz haram olsun mənə hər nəfəs!
Mənim könül dostum, ey nurlu çıraq!
Gözümüz bu nurdan olmasın iraq.
Adətdir, gül ətri saçılar güldən,
Su coşqun olanda çıxır sahildən,
Sənə nə yaraşır başa dolanmaq,
Bəs deyilmi sənət oduna yanmaq!
Sənin ki, öz mənan, öz aləmin var,
Yararmı hüsnünə o işvə, nazlar?
Tək işvədə deyil qadının canı,
İşvə də nəhayət yorur insanı,
Dərin söz istəyir o zaman ürək,
Onda, sənin kimi bir dünya gərək.
Belə bir dəryadan hər coşqun ləpə,
Sənin sözlərin tək, incilər səpə!..
Təbin coşqun olsun, sözlərin şirin.
Mən sənin dostunam, deyiləm ərin!
Məhsəti: – Mən günah işlədim, səni sandım ər.
İnsan öz hökmündə yanıla bilər.

VI pərdə

Gecəyarısı, Məhsətinin qapısı camaatla dolub, onunla görüşə gəliblər. Şah adamları əllərində qamçılar camaata hücum edib qışqırırlar:

– Dağılın! Dağılın, camaat! Yoxsa...

Camaat arasında qadınlar, kişilər, şahın adamlarına qarşı dururlar. Onlar əllərini köksərinə vurub, şah adamlarının üstünə yeriyirlər. Qadınlar sinələri açıb:

Qadınlar: Alın, xəncərləri,
Nə günahımız var, nə təqsirimiz.
Ustadla görüşə gəlmişiksə biz
Deyin, bunun şaha nə zərəri var?
Vurun, qana batsın sizin qılınclar.

(Qoranlı qoca Nəsib irəli keçib:

Nə olsun ki, bu gün şah qullarısız,
Siz ki, bu Gəncənin oğullarısız
O, sizə anadır, siz ona oğul!
Oğul anasına çıxarmı asi?
Sizi çaşdırmasın o şah libası.
Çəkilin, çəkilin, oğullar, dala!
Qoyun xalq hörmətlə salsınlar yola,
Bu qədim Gəncənin şair qızını.
Ya qismət! Kim görər bir də üzünü.
Eşidək biz onun qoy son sözünü.

(Gənclər qədəm-qədəm dala çəkilirlər, içəridən Məhsəti, Xətib oğlu, Nizami, Xaqani, Fələki, Cahan qarı, bağban bayıra çıxırlar. Camaat ona təzim edir. Camaat arasından bir qadın:

– Sizə salam olsun ey ustadımız!
Şöhrətdir Gəncəyə şair adınız.

(Hamı ağlayır, şahın adamları: Görüş qurtardı, sarbanlar hardasınız? Dəvələri sürün qapıya).

Pərdə

Müəllif pərdə arxasından:

Müəllif: – Çoxdan uzaqlaşmış analıq edən.
Batan günəş kimi fikrə gedərək,
Bir təpə üstündə oturmuşdur tək.
Keçir xəyalından doğma elləri.

Əsir yaz nəğməli sabah yelləri!
O, səba yelindən edir sifariş:
Dolaşdın dünyanı sən qarış-qarış,
Məhsəti: – Dayan, sabah yeli, bir məni dinlə!
Gəl dönək Gəncəyə bir an sənlə.
Öpüm o cənnətin mən torpağını,
Söndürüm sinəmdə həsrət dağını.

(Durnaları görüb deyir)

Salam olsun sizə, ey qatar-qatar,
Doğma yuvalara dönən durnalar!
Siz də Məhsətidən bəxtiyarsınız!
Özünüz sahibi-ixtiyarsınız!
Dayanın bircə an o göy çəməndə,
Sizinlə baş-başa dayanım mən də.
O doğma torpağa sürtüb üzümü,
Deyim ellərimə mən son sözümü.

(Çoban tütəyinin səsi gəlir)

Sən ey xoş avazla səslənən tütək,
Mənim dərdlərimi gəl, birgə tək,
Könlümdə bir həsrət seli çağlayır,
Ney kimi ürəyim tənha ağlayır.
Ürək burda qalır, üzülür candan,
Aman, ürəksiz də yaşarmı insan?

(Uzaqdan başı qarlı Kəpəz görünür, Məhsəti dağa müraciətlə)

Məhsəti: – Əlvida, Kəpəzim, dağlar sultanı!
Neçə qəsbkarı, xaqanı, xanı
Sən bu zirvələrdə saldın atından.
Zülümlə ayrılıb el-obasından
Bəs niyə öz qızın qan ağlayır, qan!
Doğma obasından, elindən pünhan
Səni tərk edir!
O, uzaq diyara sürgünə gedir.
Sərbanbaşı: – Günəşlə açılır şükür bu səhər.

Məhsətinin qarşısına gəlir.

Sərbanbaşı – Səfərə hazırdır çoxdan dəvələr.

Ey adı möhtərəm, ey xətri əziz!
Bir sənin əmrinə müntəzirik biz!
Məhsəti: – Əlvida, ey bizim doğma torpaqlar!
Əlvida zirvəsi dumanlı dağlar!
Əlvida suları doğma bulaqlar

(Gedirlər, dəvələrin zınqırov səsləri)

Zəncanda. Məhsəti əli üzündə pəncərə qarşısında oturub hecazı seyr edir. Qaranquşun cəhcəhini eşidib:

Məhsəti: – Ey bahar elçisi, tənha qaranquş!
Səsi həsrətimi alışdıran quş!
Qanad saxla, tanı bu pərişanı!
Mənə doğma eldən xəbərin hanı?
Gördünmü boş qalan bizim eyvanı?
Orda mənim kimi yuvanmı qaldı?
Mənim kimi elin, obanmı qaldı?

(Əlini göyə tutur)

Yarəb! Vətən etmə mənə qürbəti!
O müqəddəslərin üzü hörmətli!
Məndən əsirgəmə bu mərhəməti!
Ey Gəncə həsrəti! Gəncə həsrəti!
Qəlbimdə nə üçün belə yanırsan?
İllər keçdikcə də alovlanırsan...
İlk qədəm basdığım vətən torpağı!
Ey dərdli sinəmin çal-çarpaz dağı
Gəncə həsrəti!
Yarəb! Vətən etmə mənə qürbəti!

(Səhnə arxasından müəllif:)

Müəllif: – Oyanmış gecənin dərin çağında
O, yenə dərdiylə öz yatağında.
İpək baş örtüyü dala sürümüş,
Xurmayı saçları köksünə düşmüş.
Əlində bir qələm, dalıb dərindən
Yazır Nizamiyə kədərlərindən:
Məhsətinin Nizamiyə məktubu
Dərdli xəyalımın yaxın həmdəmi,

Sahilsiz bir sudur könlümün qəmi...
Məni yad ellərdə yandırır fəraq,
Doğma ellərimdən düşmüşəm uzaq.
... Ey gözəlliyiylə bizə şux salan,
Sən ey Xarabata bir işıq salan,
Əqildə bir cahan, yaşda təzə ay,
Şeirin, sənətkarın qəbridir saray.
Şərq oldu bu suda üzən hər qayıq,
Biz batdıq, sən isə, olginən ayıq.
Günəşsən, üzünü tutmasın bulud,
Saraydan, şöhrətdən özünü gen tut!
Bu bir nəsihətdir, saxla yadında,
Əzizim Nizami, sənin adında
Duyacaq nəsillər ehtişamını.
Ellər çeşməsindən doldur camını.
Mən getdim, siz isə salamat qalın!
Yaşayın, yaradın, sevin, qocalın!
Tale məni sizdən aralı saldı,
Əlim dostlar deyə, uzalı qaldı.
Düşdü qüssələrdən saçlarıma dən,
Uzaqda can versəm əgər Gəncədən
Yenə də qəbrimi vətəndə qazın,
Başdaşım üstündə bunları yazın:
Göydə ulduz söndü, günəş ucaldı.
Məhsəti öldüsə, Nizami qaldı.

NİZAMİNİN MƏHSƏTİYƏ MƏKTUBU

Şairə, qəbul et bizdən salamı,
Öpüb göz üstünə qoydum naməni,
Fələk çox görməsin Gəncəyə səni.
Bizi bir an tutma könlündən iraq,
Xoşdur qaranlıqda yananda çıraq.
Səni ağlatsa da bu acı xəbər:
Yoxdur sən gördüyün o mötəbərlər:
Bizdə kim olmamış saray qurbanı?

Şeirin ustadları nə oldu, hanı?
Payı möhnət oldu Əbulülanın,
Qırdı zəncirini şöhrətin-şanın.
Şabranın qaranlıq zindanlarında
Fələki el deyib eylədi fəğan.
Xaqani adını qoydu – Xəlqani,
Onun da qürbətdə çürüdü canı.
Batdı Beyləkanı qızıl qanına...
Lənət sarayların şöhrət-şanına.
Orda nə vardır ki, mən edim həvəs?
Qəbir deyilmidir quş üçün qəfəs?
O şanlar, şöhrətlər bir quru səsdir.
Mənim nəyim varsa, o mənə bəsdir.
Könlüm başqa eşqin pərvanəsidir,
Mənə həyat verən xalqın səsidir.
Bizdən əsirgəmə heç vaxt naməni,
Doğrudur, incitdi zəmanə səni,
Qəm yemə! – Hər zaman başını dik tut!
Hər dərddən güclü ol, sən dərdi unut!
Kədərsiz kim vardır bizim dünyada,
Sən öz sözlərini bir gətir yada:
... Qəlbinə eşqdən söz yazan hər kəs,
Bir ləhzə ömrünə puç deyə bilməz.

(Nizami məktubu yola salır)

VIII

Nizami şah Səncərin qəbulunda.

Şah Səncər: – Nizami, bilirsən zamandır daha,
Yerdə şaha inan, göydə Allaha.
Mən də qocalmışam, – qarışmış halım,
Sarayım, dövlətim, cahi-cəlalım
Rövnəq verəcəkdir sənətinə, gəl!
Gəl, qoyaq birlikdə sənətə təməl.
Mən bizim ellərə atayamsa, gər,
Sən oğul olmaqdan çəkməzsən zərər.

(Nizami xeyli fikrə gedir, sonra deyir:)

Nizami: – Şahım, məni salma bunca çətinə,
Qəfəs ölüm verər quş xilqətinə.
Şair azadlığın övladıdır, şah!
Sarayı şahlarçün yaradıb Allah!
Sığmaz saraylara şair xilqəti,
O dərk edə bilməz bu şan-şöhrəti.
Bura, bir təmənna gətirdi məni,
Anasız qoymasın şahım Gəncəni.
Böyük Məhsətini qaytar vətənə,
Baxın, bu məktubda nə yazır mənə:
Ya rəb! Vətən etmə mənə qürbəti!
O müqəddəslərin üzü hörməti.
Məndən əsirgəmə bu mərhəməti!"
– Şah! Məndən təmənna, səndən mərhəmət!
Qoyma şairəni öldürsün həsrət,
Vəzir: – Şair, çəkmə burda onun adını,
Sən, gəl o kamanla, mey ustadını
Etmə bu ellərə bir daha ana"!
Böyüksən, özünü salma böhtana!
Şah: – Nizami, fikrində gəl, inad etmə!
Sən yenə dövranın ziddinə getmə!
Onu Səncər deyil, xalq sürgün etmiş.
Bütün qanunların ziddinə getmiş
Mey içib, ney çalan bir qadının sən
Nə haqla əfvini tələb edirsən?
Nizami: – *Məni şairliyim bura çəkdi, şah!*
Bu inamım üçün məndədir günah.
Şeirə və sənətə vurğun sandığım,
Bütün soltanlardan çox inandığım,
Böyük Səncəri də bu tac ilə taxt
Heyiflər olsun ki, elədi bədbəxt.

(Hirsli saraydan çıxıb gedir. Müəllif səhnə arxasından.)

İllər bir su kimi axdı, çağladı,
Hər gün bir dərd ilə dünya ağladı.
Düşdü cavanların saçlarına dən,
Qocalardan köçüb, çox oldu gedən.
Çevirdi şahın da fələk bəxtini,
Bir gün boş buraxıb tacı-taxtını

Qocalmış sultanı ölüm apardı,
Əcəl vəziri də bir gün qopardı,
Solğun yarpaq kimi torpağa atdı,
O da şah Səncərin yanında yatdı.

Məhsətinin evi

Məhsəti qayıdıb, qapısı camaatla dolub, ağır xəstədir. Xətib oğlu, Nizami, dostları, tanışları onun yatağının ətrafındadırlar.

Xətib oğlu: – Məhsəti, Şairəm, ey qibləgahım!
Bitdi qüssələrim, qurtardı ahım.
Mən nə xoşbəxtəm ki, sənə qovuşdum,
Bu gün, sabah mən bir köçəri quşdum.
Məhsəti: – Əziz Xətib oğlu, böyük Nizami, dostum, qardaşım!
Əcəl yastığına əyilib başım,
Bilin ki, bu səfər ayrı səfərdir,
Çəkilən səyilər artıq hədərdir.
Vətən torpağına qovuşdum, şükür!
Vətəndə olacaq yatdığım qəbir.
Artıq aman yoxdur əcəl atından,
Şikayət etmirəm mən həyatımdan.
Dostlar, yetişsə də getmək zamanım,
Həyat eşqi ilə qaynayır qanım.
Gətirin, dillənsin susan kamanım!

(Kamanı gətirirlər, titrək əllərilə kamanı alıb çalır-oxuyur:)

Bu yerlər iftixarımdır,
Bu torpaqlar diyarımdır,
Vətən sevdalı yarımdır,
Yaşar daim xəyalda.
Qəm-pünhanı tərk etdim,
Vətən torpağına yetdim,
Üfüqlərdən sönüb getdim,
El agah oldu halımdan.

(Kaman əlindən düşür, başı yastığa düşür. Xətib oğlu onun başını qucaqlayır. Ağlayır).

Nizami: – Yol uzaq, dünya qaranlıq, könlümüz hicran dolu,
Şairə! Olsun yolun cənnət yolu! deyib hıçqırır...

Pərdə.

MÜNDƏRİCAT

Biz od üstündə doğulduq (*Mirvarid Dilbazi*) 4

ÖPÜN BU QANLI TORPAĞI

Qanlı Yanvar 6
Nigaranlıq içindəyəm 6
Qızıl ordu – ana fəryadı 7
Şəhidlər qəbristanında 8
Şəhidlərin ildönümü 9
Səngərləri sinələrdən qurdular 10
Ağlama gəlinim, qızım ağlama 11
Haqq sevən ordumuza 12
İnsan olmaz mən dözümdə 12
Od söndü, külüm qaldı 13
Qorxmaz 13
İnsan adlı əcinnələr 14
20 noyabr qurbanlarına ağlayanlara 15
Təki arada qan olmasın 16
Baş və dil 17
Baş və ayaqlar 17
Bu ölümdü, ya həyatdı 18
Vətən qəhrəmanları 19
Mən anayam 19
Düşməninə qardaş desən 20
Tək ağac 21
Nigaranam 21
Təklənmiş millətim 22
Hıçqıra-hıçqıra 23
Azadlıq qurban verir 24
Bölümdə qaldıqca vətən torpağı 24
Vətən dərdi 25
Qaz balası 27
Dünyada tək adlar qalır 27
Silva Kaputikyana açıq məktub 28
Milyonçunun yoxsul qızı 32

Dünya dərdi 34
Haqq və ədalət! 35
Vətən oğul istəyir 36
Topxana dərdi 37
Sultanbud dərdi 37
Ordu qəzeti 38
Tərcümeyi haldan parçalar 39

TÜRKİYƏYƏ GEDƏN YOLLAR

Mustafa Kamal Atatürk 41
Qəriblərim 42
Türkiyəyə gedən yollar 42
Türk elləri 43
Yaşıl irmaq 44
Sarp 44
Ağpinar 45
Boz külümdən 46
Özüm döndüm başdaşına 46
O qatar nə qatardı 47
Sən gedəndə 48
Yolunu gözlədiklərim 49
Gözü yolda qalanlarım 50
Kamal Karan 51
Orxan 51
Qərib Rəhman 52
Rəqibin varsa 54

VƏTƏN OĞULSUZ OLMASIN

Aqil mötəbər 55
Oğul qeyrəti 56
Şücaətli əzizim 57
Qurtardın bölümdən Azərbaycanı 58
Sən dedin dünyaya kimdir qəsbkar 59
Vətən oğlu 60
Təbəssüm və təfəkkür 60

Müdriklik 61
Vətən oğulsuz olmasın 62
Altı yüz il 63
Unudulmaz Zərifə xanımın əziz xatirəsinə 64
Ana xeyir-duası 65
Vətən oğulsuz olmasın silsiləsindən 65
Ölkə-ölkə 66

QOYMAYIN AĞLAYIM MƏNİ

Bir ömür yaşadım 67
Azərbaycanım 68
Bakı 68
Sazlı-sözlü Qarabağ 69
Yurd deyib ağlama 70
Qarabağ şikəstəsi 70
Şeiri qılıncla yaz 71
Niyə Azərbaycan dilim-dilimdir 72
Qoymayın ağlayım məni 73
Ağla, kamanım, ağla 74
Kərim baba 74
Oğul olanda da olasan qoçaq 75
Qanadı qanlı qaranquş 76
Savalanın təsbehi 77
Ümid yolu 78
Qüdrətimiz-qeyrətimiz 79
Ağlar elsiz qalan dağlar 79
Son zəfər gününə qədər 80
Gülablıya məktub 80
Şuşada dağlar dumandı 82
Durnam, dağlara xoş gəldin 82
Qarabağdan köçən quşlar 83
Şəhid anası 84
Həsrətəm sizə 84
Bu millət sonsuz deyil 85
Od ələnər 85
Danko kimi 86

İstiqlal nəğməsi 87
Qafrazın qartalı 88
Kimdir bu dağ çəkən Azərbaycana 88
Körpələr 89
Əfqan torpağında qalanlarım 90
Vedinin yanı dağlar 91
Erməni hiyləsi 91
Məzarını itirdik 92
Göyçə dərdi 93
Ağlar qalan Göyçə gölüm 93
Avropanın nə vecinə 94
Dağ kimi görünür səhrada təpə 95
Yüngüllük 95

VƏZİFƏ MƏHƏK DAŞIDIR

Məhək daşı 96
Məsul iş 97
Dünyanın yolu 98
Ölüdən intiqam 99
Olarmı? 99
Zirvədən baxanlar 100
Gördük 100
Kəşflər 101
Getmək üçün gəlmişik biz 102
Rübailər 103
Pulun hökmranlığı 104
Prezidentlik davası 105
Düşüncələr 106
Yüngül adamlarla 107

İTHAFLAR

Nizami 108
Füzuli 108
Ey Füzuli 109
Füzulini dinlərkən 109

Oxu, Rəşid 110
M.Ə.Rəsulzadənin əksi qarşısında 111
Firudin bəy Köçərliyə 112
Heydərbaba, Şəhriyarın necə oldu 112
Ölmə, Mədinə, amandı! 113
Saz-söz qalandır 113
Böyük Hüseyn Cavidə 114
Müşfiqi öldürdülər 115
Sən körpəsən 116
Cavadım 118
Abşeronun adamları 119
Həyat müəllimim 120
Heç igid yolsuz olmasın 121
Fani dünya 121
Xilaskar 126
Nəvəm Laləyə 126
Anamıza ana deyən 127
Ana yadigarı 128
Azərbaycan qızıyam 129
Karvan yolu 130
Fikirlərin ümmanında 130
Ürəyimdə bir Qarabağ qəmi var 131
Məni fikirli görsən 132
Ağlama, Sevdam, ağlama 133
Kədərli şairlik yolunu seçdim 134
Hanı 135
Hardasınız 135
Olmasa 136
O qızı tanı 136
Dənizi fəth edənlərin 137
Bənövşəni dərmədim 137
Daşlarda iziniz varmı 138
Yaman nigaranam Azərbaycandan 138
Kişilər 139
Ölümlə üz-üzə durduğum anlar 140
Qəm oydu qəlbimizi 140
Oxu, Zeynəb! 141

Nə zənginəm, nə yoxsulam 142
Əliağa Vahidə 142
Ana deyib 143
Son mənzildə haqq-hesab 143
Ana məktubu 144
Gəlsin 146

İNSAN VƏ MƏHƏBBƏT

Lirika

Bəxtimlə söhbət 148
Günəşin arxasınca 149
Ey həbibim 149
Bir eşqə sadiqəm 149
Məhəbbət 150
Sən gedəli 151
Bu eşq şair xəyalıymış 151
Sənsiz 151
Çıraq olsan 152
Hardasan 152
Sən su olsan 153
Sən yol üstə 153
Mən ki uşaq deyiləm 154
Məni məftun edən 154
Sənsizlik 154
Ey bixəbər 155
Gözüyaşlı xatirələr 155
Heyran olduğum 156
Mən kədər mülkündə şaham 156
Göy mənə həsrət çəkir 157
Qanadlar büküldü 157
Apar 157
Qaya daşı 158
Qəhqəhə ilə 158
Evimdə 158
Niyə 158
Elə bildim 159

Ana 159
Təbib 159
Salyan səfəri 160
Nə təyyarə uçaydı 160
Yollara baxacaq 161
Mənəm-mən 161
Məhəbbət karvanım 162
Neylərdin 163
Dindirmə 163
Gözümdə yaş, başımda qar 164
Dərdim ortağı 165
Cənnət quşum 166
Anam yuxuma gəlmir 167
İldönümü 167
Laləm 168
Od ustundə çiçək bitməz 168
Yaz dumanı 169
Mən ölmək istəmirəm 170
Bizim pişik 170
Quzular mələşəndə 171
Qırıq qayıqda 172
Anamın duası 172
Qarğa bülbül yuvasında 173
Xəbərin varmı 173
Şair olmaq 174
Bülbül cəhcəhli dünya 175
Eşq ilə doluya 175
Qarı ağac becərir 175
Qapımı döyürlər 176
Ağlama yarım, ağlama 177
Kəndimiz yadıma düşdü 178
Qış torpağında 178
Qubada bahar 179
Ay bülbüllər 180
Əsil qadın 180
Meşələr yadıma düşdü 181
Duyğular 182

Qadının əri gərək 183
Allahın əziz qulu 183
Mənim də çinara çox bənzərim var 183
Əhval-ruhiyyə 184
Nə şıltağam 184
Sevgi pərisi 185
Halal olsun sənə qanım 185
Lirik duyğu 186
Səhrada tək qalmış 186
Tarizən 186
Ustad müğənni 187
Kəpənək qız 188
Lirik duyğu 189
İstəsəydim 189
Sevənlər toxusun, sevməyənlər yox 190
Məhəbbət köçəri quşdur 191
Sevib-sevilən qızlar 191
Yuxu görürdü qarı 192
Hanı 193

POEMALAR

Avey dağla söhbət 194
Kor şair 207
Dağlar 222
Epiloq 223
Həyatımdan səhifələr 223
Bu bəla hardan gəldi 230
Sazişlər 231
Neçə eldən 231
Əskipara 235
Qaratel 236

PYESLƏR

Xocalı fəryadı 242
Məhsəti 249

MİRVARİD DİLBAZİ

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

"LİDER NƏŞRİYYAT"

BAKI-2004

Buraxılışa məsul: *Əziz Gülaliyev*

Texniki redaktor: *Rövşən Ağayev*

Tərtibatçı-rəssam: *Nərgiz Əliyeva*

Kompyuter səhifələyicisi: *Rəvan Mürsəlov*

Korrektor: *Yasəmən Abbasova*

Yığılmağa verilmişdir 01.08.2004. Çapa imzalanmışdır 20.11.2004.
Formatı 60x90 $^{1}/_{16}$. Fiziki çap vərəqi 17,5. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 176.

Kitab "Şərq-Qərb" mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küç., 17.

000005